

رابرت فیشر

آموزش و تفکر

ترجمه: فروغ کیانزاده

نشر و نشر

سوفت‌ساز	فیشر، رابرت. ۱۹۴۳ Fisher, Robert
عنوان و پدیدآور	آموزش و تفکر / رابرت فیشر: ترجمه فروغ کیان‌زاده.
مشخصات نشر	اهواز: رشت، ۱۳۸۵.
مشخصات قلمری	ص: ۲۶۰
شابک	۹۶۴-۸۰۴۹-۰۲-۵ (۱۰ رقمی) ۹۷۸-۹۶۴-۸۰۴۹-۰۲-۲ (۱۳ رقمی)
یادداشت	فیفا
یادداشت	عنوان اصلی: Teaching thinking: philosophical enquiry in the classroom
یادداشت	کتابنامه: ص: [۲۵۳]-۲۶۰
موضوع	اندیشه و تفکر - راهنمای آموزشی (ابتدایی).
موضوع	فلسفه - راهنمای آموزشی (ابتدایی).
موضوع	تبادل افکار - راهنمای آموزشی (ابتدایی).
شناسه افزوده	کیان‌زاده، فروغ: ۱۳۶۰ - مترجم.
رده‌بندی کنگره	۱۳۸۵ ۱۹۱۸۳ ق/۳۱ LB۱۵۹۰
رده‌بندی دیویی	۲۷۳/۰۱۹
شماره کتابخانه ملی	۲۶۵۸۵-۸۵م

این کتاب ترجمه‌ای است از:

Fisher, Robert, *Teaching Thinking*. Continuum, 2003

نشر زبش

آموزش و تفکر

رابرت فیشر

ترجمه: فروغ کیان‌زاده

نوبت چاپ: اول، زمستان ۱۳۸۵

ویرایش: متانت سعادت‌مند

گرافیک و طراحی جلد: سیاوش برادران

صفحه‌آرا: علی محمد کرامت

حروف‌نگار: زهرا ابوالحسن

شمارگان: ۱۵۰۰ نسخه

چاپ و صحافی: عمران

شماره‌ی نشر: ۲۵

همه‌ی حقوق برای نشر رشت محفوظ است.

شابک: (۱۰ رقمی) ۹۶۴-۸۰۴۹-۰۲-۵

(۱۳ رقمی) ۹۷۸-۹۶۴-۸۰۴۹-۰۲-۲

نشر زبش - اهراز - خیابان حافظ - ساختمان کتاب‌فروشی رشد - طبقه‌ی سوم
تلفن ۲۲۱۶۳۷۵ - نمابر: ۲۲۱۷۰۰۲ - پست الکترونیک: rasesh@parsimail.com

فهرست:

یادداشت مترجم	۹
سیاس و قدردانی	۱۱
مقدمه	۱۳
فصل اول: چرا فلسفه؟ تفکر درباره‌ی تفکر	۱۷
فصل دوم: فلسفه برای کودکان: آموزش تفکر به کودکان	۴۵
فصل سوم: جامعه‌ی کاوش‌گر: ایجاد فضایی برای تحصیل اخلاقی	۸۱
فصل چهارم: داستان‌هایی برای تفکر: استفاده از داستان برای پرورش تفکر و دانش	۱۳۱
فصل پنجم: آموزش سقراطی: آسان‌سازی بحث فلسفی	۱۸۳
فصل ششم: فلسفه در کلاس: بازننگری و ارزیابی پیشرفت	۲۲۵
فصل هفتم: فلسفه در برنامه‌ی درسی: افزایش کیفیت تفکر و تدریس	۲۶۷
پیوست‌ها	۳۳۷
منابع	۳۵۳

سپاس و قدردانی

از صمیم قلب خود را مدیون تمامی افرادی می‌دانم که در انجام این مهم، یعنی گسترش جنبش فلسفه برای کودکان در سطح کشور مرا یاری دادند و وقت و تخصص خود را در مسیر جست‌وجوی راه‌های گسترش آموزش تفکر و فلسفه در مدارس صرف کردند. مایلم تشکر ویژه‌ای از این افراد بنمایم: مایکل ولی، که اول بار با امکان انجام فعالیت‌های فلسفی با کودکان دبستانی آشنا ساخت؛ ویل رابینسون، راجر ساتکلیف، کارین موریس، ویکتور کووین، جوانا کیثرون، راجر پرنیس، باربارا رایبی، استیو ویلیامز و همکارانش در SAPERE (مجمع پیشبرد کاوش‌گری و تفکر در آموزش و پرورش) و از دانشجوی درس تحقیق، سارالیپتای، چراکه همه‌ی آن‌ها در درک فزون‌تر من از نظریه و کاربرد فلسفه همراه و برای کودکان دخیل بودند.

عمیقاً مرهون اثر پیش‌تازانه‌ی ماتیو لیپمن، آن مارگارت شارپ و همکاران‌شان در IAPC (مؤسسه‌ی گسترش فلسفه برای کودکان) در دانشگاه مانتکلر هستم و به خاطر این‌که به من اجازه دادند از برنامه‌ی ایشان در ارتباط با فلسفه برای کودکان اقتباس کنم از ایشان سپاسگزارم و از سایر افراد در مجمع بین‌المللی پژوهشگران از جمله کاترین مک کال در اسکاتلند، فیل کم و لارنس اسپیلتر در استرالیا، ماریا-پیر دو ترلپونت در بلژیک،

و دانیالاکمهی در اتریش، به خاطر ارائه‌ی آثار و پیشنهادات‌شان کمال تشکر را دارم. مایلم از شبکه‌ی ارتباطی پژوهشگران آموزگار که باعث تسهیل و بهبود پژوهش من در سطح مدارس شد، تشکر کنم. سپاس ویژه‌ی خود را تقدیم لیزان آکانر، کریس جانسون، دبی پیسی، نیکول لیستر، سونی آستین، آن واتس، کرن آهر، لیندا هاروی، میریل استتون و سایر معلمان مدارس غرب لندن می‌نمایم که در پروژه‌ی دروس آموزشی و همین‌طور در زمینه‌ی فلسفه در دبستان‌ها (PIPS) به عنوان همکار مرا در امر پژوهش یاری دادند.

از تمامی کودکانی که در مدارس خردسالان، نونهالان و مدارس راهنمایی در بحث‌های فلسفی شرکت کردند و همواره مرا با افکار ناب و فلسفه‌ی عمیق خود شگفت‌زده کردند، بسیار سپاسگزارم. به ویژه از کسانی که صحبت‌هایشان در این کتاب آمده است، از جمله دو پسر نام‌وجک، که ارزش بحث فلسفی در خانواده را به من نشان دادند. هم‌چنین از همکارانی که در دانشگاه بروئل از من حمایت کردند، مثل ساراسن دو، برنارد داون و پروفیسور لیندا توماس کمال تشکر را دارم. تمامی این افراد باعث شدند قابلیت پربرکت فعالیت فلسفی با کودکان را بیش از پیش درک کنم. زحمات ایشان واقعاً این کتاب را پر محتوا ساخته، ایرادها و کاستی‌ها از من است.

مقدمه

به نظر من فلسفه یعنی ماجراجویی در نظرات مختلف همراه
با بچه‌ها. می‌دانم انجام شدنی است. مسئله، روش انجام آن و
چه گونگی بهبودبخشی به آن است!

استاد درس تدریس عملی

در این کتاب هدف آن است که به کودکان بیاموزیم مسائل مهم را به گونه‌ای مورد
بحث قرار دهند که باعث رشد تفکر و دانش آن‌ها شود. این کتاب در مورد آموزش درس
فلسفه به کودکان نیست، بلکه در مورد چه گونگی شرکت دادن آن‌ها در نوع خاصی از
مباحثه است - مباحثه‌ی فلسفی، یا به عبارتی دیگر آموزش فلسفیدن به بچه‌ها. این کتاب
می‌خواهد نشان دهد که چه گونه با استفاده از مباحثه‌ی فلسفی به محتوای گفت‌وگوی مان
با کودکان در خانه و مدرسه غنای بیش‌تری ببخشیم. کتاب پیرامون همان چیزی است که
روزانه در گفت‌وگو و تبادل فکر با بچه‌ها انجام می‌دهیم، البته سعی داریم این فعالیت را با
استفاده از رویکردی به نام فلسفه برای کودکان بهبود ببخشیم.

چالش برای بهبود تفکر، تعلیم و تربیت و زبان کودکان در قلب آموزش و پرورش
جای دارد. این چالش، هم‌چنین در قلب جنبش جهان‌شمول فلسفه برای کودکان نیز جای
دارد؛ جنبشی که در بیش از سی کشور دنیا با به کارگیری کاوش فلسفی، مهارت‌های
تفکر، سواد و زبان، دانش‌آموزان را در هر سن و با هر استعدادی پرورش می‌دهد. در
واقع کتاب حاضر که به آثاری از کودکان و آموزگاران بریتانیا مزین شده است، در زمینه‌ی

نظریه پردازی و به اجرا درآوردن فلسفه همراه با کودکان است. کتاب در جست و جوی راه‌هایی است تا با استفاده از کاوش فلسفی، کودکان به تفکر انتقادی و خلاقانه ترغیب شوند و برای تسهیل مباحثه با گروه‌های کودکان در خانه یا مدرسه، راهنمایی پیش رو می‌گذارد.

آغاز کتاب به دلیل یابی برای اهمیت آموزش تفکر و نقش فلسفه به عنوان راهبرد ایجاد تفکر کارآمدتر اختصاص دارد.

فصل اول، چرا فلسفه؟ به دنبال پاسخ پرسش‌هایی است از قبیل:

- چرا آموزش تفکر؟
- چه نوع تفکری باید آموزش داده شود؟
- خطاهای رایج تفکر کدامند؟
- آیا می‌توان تفکر بهتر را آموزش داد؟
- چرا فلسفه برای کودکان؟

فلسفه تنها زمینه‌ی پژوهشی است که جوهره‌ی اصلی آن تفکر و رشد تفکر است. مسئله‌ی پیش روی معلمان این است که: چه گونه بچه‌های مان را با مباحثه‌ی متفکرانه آشنا سازیم؟

فصل دوم، به معرفی برنامه‌ی فلسفه برای کودکان که حدود بیست سال پیش ماتیو لیپمن در آمریکا آن را مطرح کرد، می‌پردازد. این برنامه‌ی پیشنهادی اگرچه در بریتانیا کم‌تر استفاده شده اما در کشورهای زیادی به اجرا درآمده است. در این فصل نظری اجمالی بر این برنامه ارائه شده که با آوردن نمونه‌هایی از مطالب و نقل قول‌هایی از بحث‌های کلاسی روشن‌تر شده است. فلسفه برای کودکان نه تنها برنامه‌ای است که با استفاده از بحث کلاسی قوه‌ی استدلال را پرورش می‌دهد، بلکه می‌خواهد به وسیله‌ی راهبرد آموزشی ویژه‌ای به نام جامعه‌ی کاوشگر، بستری برای سواد اخلاقی و اجتماعی فراهم کند.

فصل سوم، نشان می‌دهد که چه گونه می‌توان با هر گروهی از کودکان جامعه‌ی کاوشگر بنا کرد تا به اهداف اخلاقی و اجتماعی آموزشی و پرورش دست یافت و چه گونه می‌توان پیشرفت خلاقیت را در چنین جامعه‌ای ارزیابی کرد. فصل‌های بعدی این کتاب چه گونه‌ی به کار بستن مباحثه‌ی فلسفی را در تمامی زمینه‌های علمی نشان می‌دهند و سعی دارند به پرسش‌هایی که بیش تر معلمان مطرح می‌کنند پاسخ دهند؛ مثل:

- چه گونه برای مباحثه‌ی فلسفی طرح‌ریزی کنیم؟

- چه گونه مباحثه‌ی فلسفی را آسان کنیم؟

- چه گونه فواید فلسفه با بچه‌ها را بسنجیم؟

فصل چهارم، *داستان‌هایی برای تفکر*، نشان می‌دهد که می‌توان با داستان، به گونه‌ای بحث فلسفی راه انداخت که باعث رشد تفکر انتقادی و سواد (خواندن، نوشتن، گفتن و شنیدن) شود. رویکرد *داستان‌هایی برای تفکر*، در ضمن دیدگاه‌های تدریس و نمونه‌هایی از بحث کلاسی روشن شده است. داستان راه خوبی برای برانگیختن کاوش فلسفی تلقی شده و با بکارگیری گستره‌ای از مطالب، شیوه‌هایی جهت آسان‌سازی مباحثه پیشنهاد شده است.

فصل پنجم، درباره‌ی کاوش در شیوه‌های هدایت مباحثه به روش تدریس سقراطی است و نشان می‌دهد چه گونه می‌توان روش‌های کاوش سقراطی را برای دستیابی به برخی از اهداف اساسی اجتماعی، اخلاقی و شناختی در آموزش و پرورش به کار بست. فصل ششم، *فلسفه در کلاس* ارکان اساسی فلسفه برای کودکان را به طور خلاصه مطرح می‌کند و به بررسی شیوه‌های ارزیابی بازده علمی و دستاوردهای فرد و جامعه مورد نظر می‌پردازد. پژوهش‌های بین‌المللی گواه بر موفقیت مباحثه‌ی فلسفی در زمینه گسترش ابعاد مختلف تفکر و آموزش و پرورش است.

نهایتاً فصل هفتم، *فلسفه در سطح برنامه‌ریزی آموزشی* نشان می‌دهد که چه گونه مباحثه‌ی فلسفی می‌تواند تمام نیازهای حوزه‌های درسی را تأمین کند و به تمامی

جنبه‌های آموزش و پرورش غنا بخشد. در پایان کتاب، مطالب ضمیمه شامل طرح تدریس و ارزیابی مباحثه‌ی فلسفی و فهرستی از کتاب‌های مرجع پیشنهادی و فهرست راهنمای یافتن موضوع‌های اساسی آورده شده است.

این کتاب آراسته به نمونه‌هایی از بحث‌های فلسفی، برگرفته از پژوهش مؤلف با معلمان و بچه‌ها در فضای مدرسه است؛ به‌خصوص پروژه‌ی فلسفه در دبستان‌ها (PIPS) که در سال‌های ۹۶-۱۹۹۳ در دبستان‌های لندن اجرا شد. هدف از آوردن این نقل قول‌ها رساندن صدای بچه‌ها و معلمان به گوش همگان و ارائه‌ی شیوه‌های اجرای کاوش فلسفی با کودکانی در هر سن و با هر نوع استعداد است. فهرستی از این موضوع‌ها و پرسش‌هایی که این بحث‌ها را فعال می‌کند در ضمیمه‌ی ۱ آورده شده است. امید است الگوهای تفکر و آموزش و پرورش که در این جا توصیف شده‌اند، برای مباحثه‌های شما با بچه‌ها الهام‌بخش، و برای پژوهش‌تان انگیزه بخش باشد.

آموزش تفکر «مروری اجمالی بر فصل‌ها»

۱- چرا فلسفه؟	محور اصلی کاوش
۲- فلسفه برای کودکان	نظریه‌ی کلی
۳- جامعه‌ی کاوش‌گر	نظریه‌ی کلی
۴- داستان‌هایی برای تفکر	نظریه‌ی کاربردی
۵- تفکر سقراطی	نظریه‌ی کاربردی
۶- فلسفه در کلاس درس	نظریه‌ی کاربردی
۷- فلسفه در سطح برنامه‌ی درسی	نظریه‌ی توسعه یافته

توجه

در این کتاب اصطلاح فلسفه برای کودکان، به معنی آشنا کردن بچه‌ها با مباحثه‌ی فلسفی در رویکردی به نام جامعه‌ی کاوش‌گر است. حال آن که «فلسفه برای کودکان» به برنامه‌ی ابداعی ماتیو لیپمن مربوط می‌شود که در فصل ۲ بررسی شده است.